

เชอร์เรียลลิสม

Surrealism

แปลและเรียบเรียงจาก

Schmeller, Alfred. *Surrealism: movements in modern art* New York : Crown, 19--.

* ไชติรส เพิ่มพิกุล

ป

ัจจุบันคำแสดง “เชอร์” เป็นคำที่นิยมใช้จนติดปากในหมู่วัยรุ่นไทย คำคำนี้แผลงมาจากต้นคำภาษาอังกฤษ “Surrealism” สำหรับคำแสดงไทยคำนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นการอธิบายคุณลักษณะที่โดดเด่น ไม่เหมือนใครของบุคคล เช่น อาจมีคำพูดให้เราได้ยินบ่อย ๆ ว่าหนุ่มหรือสาวผู้นั้นผู้นี้เป็นหนุ่ม “เชอร์” หรือ สาว “เชอร์” ซึ่งก็น่าจะหมายความว่าบุคลิก ลักษณะ ตลอดจนการแต่งกายของหนุ่มหรือสาวผู้นั้นต้องมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ และไม่เหมือนผู้คนทั่วไปแน่นอนทีเดียวที่คุณลักษณะของบุคคลนั้น ๆ คงจะต้องแฝงไว้ด้วยศิลปะที่ยากแก่การเข้าใจอีกประการหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม แสดงคำนี้ยังคงให้ความหมายของเชอร์เรียลลิสม (หรืออดีตนิยม) อยู่พอสมควรในแง่ที่ว่าคตินิยมแบบเชอร์เรียลลิสมเป็นกระบวนการความพยายามที่จะสร้างทัศนคติ

การศึกษาและวิจัย

ใหม่ ๆ ให้กับชีวิต อาจเป็นรูปแบบใหม่ของการดำรงตนของมนุษย์ (พวกหนุ่มเชอร์ สาวเชอร์ คงมีลักษณะเช่นที่ว่านี้ด้วย) แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าความเข้าใจของผู้คนส่วนมากที่มีต่อคตินิยมนี้ยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่มาก ผู้คนมักโยงใยแนวคิดที่ว่านี้เข้ากับภาพเขียนสมัยใหม่ที่ดูแล้วยากแก่การเข้าใจแต่โดยที่แท้จริงแล้วเชอร์เรียลลิสม น่าจะเป็นความเคลื่อนไหวทางวรรณกรรมเสียมากกว่า มันเป็นกระบวนการปฏิบัติทางประวัติศาสตร์ความคิดของศตวรรษนี้ที่สะท้อนออกมาในรูปของวรรณกรรม ปรัชญา สื่อสารมวลชน การแสดง และภาพเขียน ซึ่งอันที่จริงแล้วสามารถกล่าวได้ว่าภาพเขียนเป็นการแสดงออกของแนวคิดแบบเชอร์เรียลลิสมที่มีสถานะที่สับสนเสี้ยมที่สุดก็แทบจะว่าได้ หากแต่ความพยายามของผู้คนในอันที่จะเข้าใจในสาระของมันต่างหากที่ทำให้ภาพเขียนแนวนี้นี้โดดเด่นกว่าศิลปะประเภทอื่นๆ ภายในคตินิยมเดียวกัน ในที่นี้ขอยกความเคลื่อนไหวทางศิลปะของคตินิยมอื่นประกอบด้วย ภาพเขียนแนว Expressionism พัฒนาขึ้นต่างหากจากความเคลื่อนไหวทางวรรณกรรมของแนวคิดเดียวกันโดยจิตรกรที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม ๆ เช่น Der blaue Reiter และ Die Brucke เป็นต้น

* อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย : M.A. (English)
Western Michigan University, U.S.A.

Cubism เป็นคตินิยมที่มีลักษณะเด่นคือมักจะมีย่อยแก้ว ร้อยกรอง และสถาปัตยกรรมเข้ามาประกอบอยู่ด้วย แต่สำหรับ **Surrealism** แล้ว ศิลปินในกลุ่มบุกเบิกได้รวมเอาความเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงของชีวิตในทุกรูปแบบเข้าไว้ในแนวคิดนี้*

ปัจจุบันถ้าจะมองเซอร์เรียลลิสม์ให้เข้าใจ จำเป็นต้องนำกาลเวลาที่คตินิยมนี้เกิดขึ้นเข้ามาประกอบความเข้าใจด้วย เราไม่อาจเข้าถึงมันได้ถ้าปราศจากการเกี่ยวข้องไปถึงสงครามโดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามโลก ในปี ค.ศ. 1916 กวี จิตรกรและนักแต่งเพลงชาวยุโรปหลายคนได้อพยพไปที่ Zurich พร้อมก่อตั้งกลุ่มศิลปินที่ใช้ชื่อว่า **Cabaret Voltarie** และออกวารสารภายใต้ชื่อว่า **Dada** ซึ่งแปลว่ามาโซยกขึ้น กลุ่มศิลปินหนุ่มพวกนี้ประกาศตัวเองว่าเป็นพวก “สมัยใหม่” ที่คัดค้านจารีต ประเพณีทุกอย่างอย่างหัวชนฝา ในที่สุดแนวคิดที่พวกเขามีขึ้นต่อสังคมและสะท้อนออกมาในงานศิลปะก็ได้พัฒนาขึ้นเป็นคตินิยมที่ชื่อว่า **Dadaism** ซึ่งใช้ความรู้สึกระงัดกลมาเป็นเครื่องมือในการต่อต้านและประท้วงสงคราม-สงครามซึ่งตามความคิดของพวกเขาแล้วคือความล้มเหลวอย่างไม่มีที่ท่าของความรักชาติ เกียรติยศ ศาสนา ความทะเยอทะยานความยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติและอุดมคติทุกอย่าง จากความเป็น **Dadaism** นี้เองที่เราจะมองต่อไปยัง **Surrealism** ซึ่งนับได้ว่าเป็นผลพวงที่ตามมา ศิลปินเซอร์เรียลลิสต์ที่เด่นๆ ได้แก่ **Aragon, Breton, Eluard และ Peret** ซึ่งทั้งสี่ได้เคยอยู่ในกลุ่มดาดาอิสมาก่อน

จากบรรยากาศอันหดหู่ของสงครามนั่นเองที่คตินิยมแนวเซอร์เรียลลิสม์ได้ถือกำเนิดและพัฒนารูปแบบของมันขึ้นมา ทุกหนทุกแห่งความหดหู่ทางจิตใจบังเกิดขึ้นกับความรู้สึกละเอียดอ่อนของเหล่าศิลปิน และสงครามนั่นเองที่เป็นบ่อเกิดของความแปรปรวน วิบโยคนี่/การสังหารหมู่ ความตายราคาถูกของผู้คนเป็นเสมือนเชื้อเพลิงที่โหมให้พวกเขากระหายหาหนทางใหม่ ๆ ของการแสดงออกของชีวิตยิ่งขึ้น

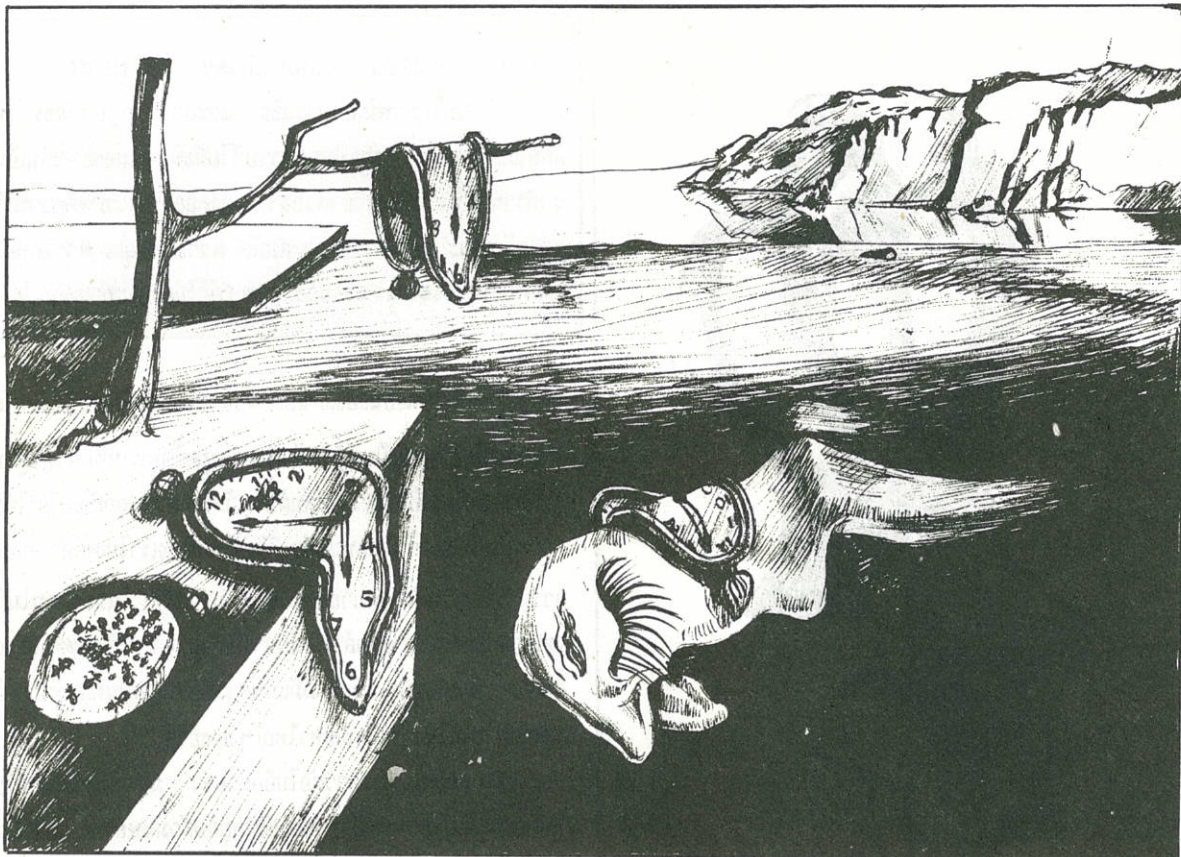
กลุ่มศิลปินแนวเซอร์เรียลลิสม์ มีบทบาทสำคัญในช่วงปี 1918 ถึง 1939 ช่วงระยะเวลาที่คตินิยมนี้ได้เปิดตัวขึ้นอย่างกล้าหาญ

* โดยพื้นฐานแล้วเซอร์เรียลลิสม์มีความแตกต่างจากความเคลื่อนไหวทางศิลปะที่เคยมีมาทั้งหมด เพราะมันเกิดในบริบทที่กว้างกว่าและสามารถเป็นอะไรก็ได้ที่คนจะเอื่อยอ้าง

๘๘

“โดยพื้นฐานแล้ว
เซอร์เรียลลิสต์มีความ
แตกต่างจากความเคลื่อนไหวทางศิลปะที่เคยมีมา
ทั้งหมดเพราะมันเกิดใน
บริบทที่กว้างกว่าและ
สามารถเป็นอะไรก็ได้ที่
คนจะเอื่อยอ้าง”

๘๘

จำลองภาพ The Persistence of Memory โดย Salvador Dali

จากภาพนี้จะเห็นได้ว่า เวลา (ซึ่งสื่อโดยนาฬิกา) นั้นอ่อนแอ มีลักษณะคล้ายอานม้า ซึ่งอาจตีความหมายได้ว่า นาฬิกาทั้ง 3 เรือนในภาพนั้นอ่อนล้า หมดแรงเดิน ต้องการพักผ่อนอย่างเกียจคร้าน เรากำลังเผชิญกับ “เวลา” ที่มีลักษณะ เป็นคน เป็นสิ่งมีชีวิต “ไม่ใช่วัตถุ”

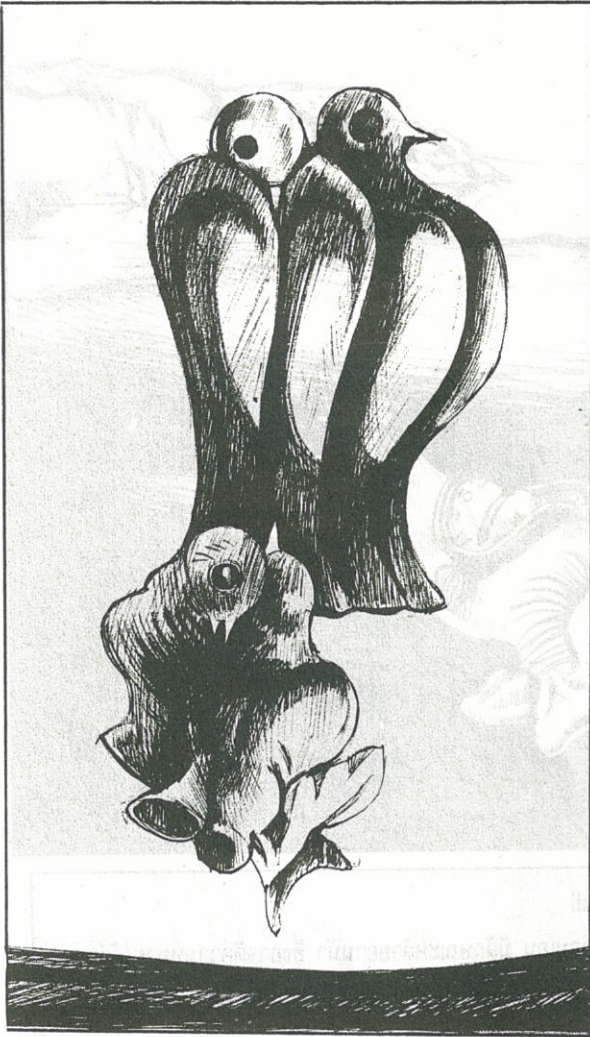
คือช่วงปี 1923 ถึง 1925 และหลังจากปี 1939 เป็นต้นมารูปแบบ แนวคิดนี้ก็ปรากฏเด่นชัดขึ้น

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ศิลปินเซอร์เรียลลิสม์แตกฉาน ชำเน่จนกระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ Peret อพยพไปเม็กซิโก Breton และศิลปินอื่นๆ อพยพไปยังโลกใหม่อันได้แก่ประเทศ อเมริกานั้นเอง

กล่าวได้ว่าเซอร์เรียลลิสม์เป็นการค้นพบโลกวัตถุแบบใหม่ มันคือการแสวงหาจิตไร้สำนึก ศิลปินมักแทรกการค้นพบของ Freud ลงไปในงานของพวกเขาเสมอๆ พวกนี้เชื่อว่าขอบเขตของประสบการณ์ ชีวิตของมนุษย์นั้นสามารถอธิบายได้โดยความฝัน ความฝันซึ่งมีการ

พานพบกับผู้คนหรือสิ่งต่างๆ อย่างพิสดารซึ่งผสมผสานความ ชัดแย้งของจิตใจคนเข้าไว้ ความฝันถูกมองว่าเป็นส่วนร่วมของชีวิต ที่สำคัญเท่ากับการตื่น อันที่จริงแล้วพวกเซอร์เรียลลิสม์ให้ความสนใจ ต่อตัวตนของมนุษย์ในขณะนอนหลับมากกว่า พวกเขาเชื่อว่าความคิด อ่านของคนเราขณะตื่นนี้น่าจะถูกให้ความสำคัญแต่เพียงผิวเผิน...การ ตื่นของมนุษย์เป็นสถานะรองจากการหลับฝันและมีความเป็นจริง น้อยกว่า

จากจุดนี้จึงควรชี้แจงให้เห็นว่าทำไมภาพเขียนแนว Surrealism มากมายจึงเป็นเสมือนการถ่ายทอดสถานการณ์ความฝัน นอกจากนี้เซอร์เรียลลิสม์ยังตั้งมั่นอยู่บนแนวสัจนิยม กล่าว

จำลองภาพจาก Bird Memorial โดย Max Ernst

นกในภาพมีลักษณะแข็ง และลอยตัวอยู่บนท้องฟ้าในลักษณะที่แปลกมาก มันเป็นนกพิราบที่ไม่มีขน คนมองอาจเห็นเป็นนกพิราบที่ปั้นจากดินเหนียวด้วยซ้ำ มองดูกลับและอาจตีความได้หลายลักษณะ มองแล้วอยากจะสัมผัส **ความอบอุ่น ความกลัว และความปรารถนา** ของนกในภาพ แต่ก็ไม่ว่าจะทำเช่นนั้นได้---

ทุก ๆ อย่างที่ภาพเขียนของเขาแสดงนั้นสามารถรับรู้และมีชื่อเรียกได้ หากแต่เพียงวัตถุที่เป็นที่รู้จักกันดีของมนุษย์ถูกถ่ายทอดให้อยู่ในรูปลักษณะที่มันเป็นในเวลาหลังฝัน วัตถุเหล่านั้นถูกเชื่อมโยงให้มีความสัมพันธ์ต่อกันในแบบอย่างที่จิตสำนึกของเราไม่เคยสำนึกถึงการดำรงอยู่ที่ไม่มีจุดหมายของมนุษย์ในขณะตื่น และความไม่มีจุดหมายนี้จะทำลายล้างกลไกทางจิตวิทยาอื่น ๆ ทั้งหมดลงอย่างสิ้นเชิง ลักษณะที่ดูเหมือนไม่มีแก่นสารของความฝันนี้เองที่มนุษย์เราจะนำไปใช้ในการจัดปัญหาใหญ่ ๆ ของชีวิต

Breton ยังกล่าวต่อไปอีกด้วยว่า “มนุษย์เรานั้นเป็นทั้งผู้เสนอและผู้ปฏิเสธ ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมนุษย์ชอบที่จะพันนาการตนเองให้ยุ่งเหยิงอยู่รำไปด้วยไฮดรอนแห่งกิเลส” พวกศิลปินแนวคิดนี้เชื่อว่าร้อยกรองเป็นพาหนะที่มนุษย์สามารถอาศัยไปสู่ดินแดนแห่งความคิดที่หลับไหลและยังมิได้เปิดเผยมาก่อน พวกเขามีความรับรู้เกี่ยวกับมนุษย์ชาติลึกลับซึ่งเกินกว่ากระบวนการให้เหตุผลจะเข้าถึงได้ พวกเขาตระหนักดีถึงแรงจูงใจ ความปรารถนา และไม่เคยมองข้ามความซับซ้อนแห่งจิตวิทยามนุษย์ ซึ่งเชื่อว่าเมื่อมันถูกกดดันเท่าไรแรงระเบิดก็จะอัดขึ้นเป็นทวีคูณเท่านั้น ประการสุดท้ายพวกเขาเชื่อว่าหาหนะที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์ชาติในทุกวันนี้เป็นจริงได้เพราะมนุษย์ละเลยที่จะทำความเข้าใจจิตวิญญาณในระดับต่ำซึ่งก็คือจิตไร้สำนึกของพวกเขานั่นเอง □■

ถึง จิตรกรเซอร์เรียลลิสต์ที่ชื่อ **Breton** ได้กล่าวไว้ว่า “เซอร์เรียลลิสต์มีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในความสำคัญของความสัมพันธ์บางประการที่ถูกมองข้าม” เขาเชื่อในอำนาจความฝันซึ่งเปิดเผยถึงคือสำหรับจิตรกรแล้วพวกเขาวาดภาพด้วยความสัติย์ต่อจินตนาการที่พวกเขามีอยู่ และสื่อออกมาตรงตามธาตุแท้ของจินตนาการนั้น